

SÖZLÜ KÜLTÜR MALZEMESİ OLARAK TÜRKÇEDE ASKERLİK JARGONU

Military Jargon in Turkish As Oral Cultural Materials

Hüseyin YILDIZ*

ÖZ

Türkçe her dilde olduğu gibi bir askeri jargona sahiptir. Bu jargon, askerlerin askeriye katılış zamanına göre sınıflandırılmış olup, uzun zamandan beri kullanılmaktadır ve adeta nesilden nesile geçen, belli yaşa gelince de erkeklerin bizzat şahit olduğu bir farklı dil olarak kendini göstermektedir. İçinde kısaltma, tamlama, birleşik fiil, ikileme gibi dilin her unsurundan öğeler bulunan bu jargon; kapalı ve sınırlı bir bölge olan askeriye toplumdaki soyutlanan askerlerin kendi aralarındaki gizli iletişimi sağlamaktadır. Askerlik jargonunu inceleyen bu çalışma üç bölüme ayrılmıştır. İlk bölüm, jargonla ilgili bilgilerin verildiği ve ilgili terimlerle karşılaştırmaların yapıldığı giriş bölümü; ikinci bölüm askerlik görevi yaptığım birlikte derlenen malzemenin, Filiz Bingölçe'nin *Asker Argosu Sözlüğü* ile karşılaştırılarak, isimler, fiiller ve kalıp cümleler başlıkları altında tasnif edildiği veri bölümü; üçüncü bölüm ise bu verilerle ilgili değerlendirmelerin yapıldığı sonuç bölümüdür. Amaç, Türkiye Türkçesinin askerlik jargonuna katkıda bulunmak ve bu jargonun birlikte birliğe değişen söz varlığıyla ilgili tespitleri ortaya koymaktır. Böylelikle benzer çalışmalara bir örnek oluşturmuş ve Türkiye Türkçesinin farklı bir yönü ele alınmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler

Türkçe, asker, askerlik, jargon

ABSTRACT

Turkish language has a military jargon as in every language. This jargon has been shaped for a very long time and virtually being transformed from generation to generation, once reached a certain age it reveals itself as a different language witnessed by men. It includes abbreviations, determinative groups, compound verbs and duplicated words which provide a characteristic way of communication isolated from the society. This study is composed of three parts. First part is an introduction which gives basic information about the jargon and related words. Second part includes a comparison of words collected at whichever military service and Filiz Bingölçe's "Asker Argosu Sözlüğü" and a classification of nouns, verbs and commonly used sentences. Third part is a conclusion in which the collected data is evaluated. The main purpose of this study is to point on the Turkish military jargon and the evaluate the characteristics of it. In this way an example will be set for similar works and a different side of Turkey Turkish will be handled.

Key Words

Turkish, soldier, military, jargon

1. Giriş

Halkın sözlü kültür örneklerine kimi zaman cönk, divan, sözlük gibi yazılı eserlerde; kimi zaman da halkın hafızasında yaşayıp dilden dile dolaşırken rastlanır. Halkın yazıya geçirilmemiş sözlü ürünleri atasözü, mani, destan gibi edebî değeri olan ürünler olabileceği gibi; argo, küfür gibi alenen kullanılmaması gereken edebî değeri düşük ürünler de olabilmektedir. Bu çalışmada bu tür ürünlerden olan jargonun askerlikte kullanılışı işlenip, askerlik görevini yaptığım birlikten¹ derlenen malzemeler

karşılaştırmalı olarak verilecek ve askerlik jargonu hakkında veriler üzerinden değerlendirilmeler yapılacaktır.

Jargon kavramı bazı kaynaklarda **argo** ile, argo kavramı da **küfür** ile karıştırılmaktadır. Tüm dillerde olduğu gibi Türkçede de hemen her alanda kullanılan; edebî eser (İnci, 2000: 601-608), fıkra (Özcan, 2004: 549-558), sinema (Aydın, 2006: 90-92) gibi birbiriyle ilgili ancak farklı alanlarda örneklerine rastlanan argo için **Türkçe Sözlük**'te "Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken, çoklukla eği-

* Gazi Üniv. Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Arş. Gör., hy_turkbilimci@yahoo.com

timsiz kişilerin söylediği söz veya deyim; kullanılan ortak dilden ayrı olarak aynı meslek veya topluluktaki insanların kullandığı özel dil veya söz dağarcığı, jargon; serserilerin, külhanbeylerinin kullandığı söz veya deyim. (TDK) tanımı yapılır. Ötüken Türkçe Sözlük'te buna benzer tanımların yanında **lisan-ı erezil**, **lisan-ı hezele**, **kayış dili** (ÖTS) ifadelerinin de geçtiği argo kelimelerin bir kısmı için günümüz sözlüklerinde *arg.* (argo), kalan kısmı içinse *tkz.* (teklifsiz konuşmada), *kaba* (kaba konuşmada), *hkr.* (hakaret yollu), *hlk.* (halk ağzında, halk dilinde) kısaltmaları (Ersoylu, 2004: 13) yer almaktadır. Türkçedeki argo üzerine ilk çalışmaları yapanlardan olan, *Türk Argosu*'nun yazarı **Ferit Devlilioğlu** özel diller zümresinden saydığı argonun genel dilin kelimelerine bazı özellikler verip özel kelimeler katarak elde edildiğini; cemiyette muayyen bir gruba veya içtimai bir sınıfa mahsus olan ve umumi dilin koynunda tufeyli bir kelime hazinesine malik bulunan konuşma sistemlerine argo adı verildiğini (Devlilioğlu, 1945: 3) belirtir. *Büyük Argo Sözlüğü*'nün yazarı **Hulki Aktunç**'a göre ise argo tanımı, "alan argosu"nun tanımından bağımsız yapılamaz. **Alan argosunu** "Kendi sosyal çevreleriyle sınırlı yaşayan ve genel olarak toplumun, özel olarak da içinde buldukları topluluğun geri kalan kesiminden ayrılmak ve / ya da korunmak isteyen, yaşama ortam ve biçimleri birbirine yakın kişilerce yaratılıp benimsenmiş sözcükler, deyimler bütünü; bu sözcükler bütününe dayalı konuşma biçimi." şeklinde açıklayan Aktunç, **genel argo** için de "Alan argolarındaki sözcük dağarcığının, zaman içinde oluşturduğu toplam sözcük ve deyim dağarcığı ile bu dağarcığa dayalı konuşma biçimi." (Aktunç, 2006: 16) bilgisini verir.

Divânü Lugati't-Türk'ten beri Türkçede örneklerine rastlanan (Aktunç, 2008: 18) ve hakkında ilk çalışmayı A. Fikri'nin **Lügat-i Garibe** adıyla 1307 yılında İstanbul'da (Çifçi, 2006: 298) yaptığı argo zamanla "dilin gizli örgütü" olmuş ve özellikle diyaloga dayalı halk edebiyatı ürünlerinde yaşayarak varlığını günümüze değin sürdürülmüştür (Özcan, 2004: 549-558). Argo, hem kendi letisi üzerine yoğunlaşan, hem de dış gerçekliğe gönderme yapan bir halk ürünü olarak sözlü edebiyat ürünü görünümüne bürünmekte (Terzioğlu, 2006: 104); yapma bir dil olmakla beraber, toplumsal yaşama alanlarında önemli oranda ağızlardan, yerel özelliklerden materyal alıp yapısını bunlara göre şekillendiren bir dil olarak doğal dillerden sayılmaktadır (Çifçi, 2006: 297-299). "Argo" kelimesi dilimize girmeden evvel, "**külhanbeyi ağzı**", "**tulumbacı ağzı**", "**ayak takımı ağzı**" olarak ifade edilen bu konuşma türü (İnci, 2000: 602) temelde mecaza dayalıdır ve argoyu kullananlar, kelime almada, icat etmede ve mevcut dilin kelimelerini bozmada oldukça serbest davranırlar. Edebî dildeki kelimelerin değiştirilmesiyle ya da alıntı kelimelerle oluşan; bir dilin lehçesinde (Şiraliyev, 1967: 127-141) veya bir lehçenin ağzında (Taş, 2001: 70-77) ayrı olarak bulunabilen, son zamanlarda sosyolekt terimi ile adlandırılan ve bir toplumda insanın bulunduğu sosyal konuma göre belirlenen özel dillerden argonun (Taş, 2001: 70) kullanım alanı toplumun genelinde zannedildiği gibi yalnız erkeklerle sınırlı olmayıp, kadınlar arasında da eskiden beri (Kocaer, 2006: 98) kullanılmaktadır. Hulki Aktunç argoyu suç dünyası, kapalı dünyalar, azınlık dünyası, cinsel dünya, alışveriş dünyası ve spor dünyası şeklinde altı öbekte ve bunların altında yer alan 18 alanda (Aktunç, 2008: 11) in-

celer. Asker (kışla) argosu ise bunlardan kapalı dünyalar başlığı altında 8. sırada geçer.

Karşıladıkları anlamlardan ötürü, edebî dilde kullanılmayan ve halk dilinde varlığını sürdüren argo, küfür gibi ürünlerin yanında; aslında bu ikisiyle ilişkili olan fakat bunlardan farklı olarak mesleki bir gruba hitap eden jargonu da unutmamak gerekir.

Söz varlığı ve yapısı bakımından argoyle benzerlikleri olan, “Dar bir topluluğa özgü dil (TDK).” ve “Bir meslek grubunun özel dili” (ÖTS) anlamlarını karşılayan “**jargon**” terimi; etimolojik olarak “gevezelik etme, cıvılda, anlamsız konuşma vb.” anlamlarındaki Orta İngilizce *iargo(u)n*, *girgoun*, *gargoun*; Eski Fransızca *jargoun*, *gergon*, *garçon*; İtalyanca *gergo*, *gergoone*; İspanyolca *jerga*, *gerigonza*, *girgonz* ve Portekizce *giria*, *geringonça* kelimelerine bağlanmakta (Onions, 1978: 492), tarih olarak da 1340’a kadar (et) gitmektedir. Ferit Devellioglu’nun “Tecrit edilmiş coğrafi bir bölgenin bozuk lehçesi, bazen de bir sınıfın veya mesleğin umumca anlaşılmasız dil bozuntusu” olarak tanımlayarak Yahudi jargonu, artist jargonu örneklerini verdiği (Devellioglu, 1945: 4) ve zamanla dilencilerin, kumarbazların, hırsızların, çetelerin dili haline gelen, bir şeyleri gizli tutmak isteyen hemen her grubun kendine özgü kodlarından oluşan şifreli dillerini karşılayan terim; 18. yüzyılın başlarından itibaren özel meslekler için de kullanılır ve sonunda değişik dil gruplarının kendi aralarında ilişki sağlamada kullandıkları bir dil olan *lingua franca* anlamını kazanır (Burke, 2004:185-186).

Toplumsal yaşama alanlarında kültürleme sonucu oluşmuş, mecazi iletişim ihtiyacından kaynaklanan bir dil olan **argo** (Çiftçi, 2006: 298) ile hakaret ve ba-

yağlık içeren **küfür** kavramlarının çoğu zaman ülkemizde birbirine karıştırıldığı görülür. Kerime Üstünova’nın üniversite öğrencileri arasında yaptığı anket çalışmasında öğrencilerin argonun sınırlarını kesin olarak çizemedikleri; çoğunun kargış, küfür, kaba saba sözler ile halk söyleyişleri gibi estetikten yoksun söylemleri argoyle karıştırdığı; argoya karşı olduğu halde, konuşma dilinde argodan yararlandığının farkında olmayanların sayısının oldukça fazla olduğu (Üstünova, 2001: 697) tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin, öğretmenlerin ve benzer grupların oluşturdukları argo, masum niyetli olup mecaz iletişim ihtiyacından kaynaklanmaktadır. (Çiftçi, 2006: 300).

Türk halk kültüründe **argo** ile **jargon** arasındaki fark dikkate alınmadığı için; futbol argosu, doktor argosu gibi yanlış adlandırmalar olabilmesi, bir diğer husustur. Nitekim argo, meslekî veya sosyal bir grup müstereğine bağlı olarak ortaya çıkan konuşmalık bir halkbilimi türü olup, bu söz konusu konuşma gruplarının özel kelime hazinelerinden ortaya çıkar ve gruba has olarak kaldığı müddetçe “jargon”; belli bir grubun malı olmaktan çıkıp genel sirkülasyona geçtiği zamansa “argo” olarak adlandırılır (Çobanoğlu, 2005: 234-235). Nuri Bilgin *Sosyal Psikoloji Sözlüğü*’nün “**jargon**” maddesinde, “Argo ve jargon, bir dilin içerisinde aynı şeye gönderen, aynı şey hakkında pek çok niteleme veya adlandırma sözcüğünün bulunduğu göstermektedir. Bu tür diller genellikle, sosyal normların yasakladığı alanlarda (cinsel, dinsel, ideolojik, vb.) daha çok ortaya çıkmaktadır. Sosyal normlar bir tabu karakterine yaklaştığında jargonların bir bakıma ‘batını’ bir dil niteliğine yaklaştığı görülmektedir. (Bilgin, 2003: 177-78; Tüzin, 2006: 107’den)” bilgisini verdiği ve günümüzde kolej öğrencileri

(Alp, 2006: 6-10) doktorlar (Metin, 2006: 34-38), askerler (Tunç, 2008: 105-108) gibi hemen her alanda örnekleri bulunan jargon, dil-kod ilişkisi bağlamında düşünülebilir (Aygün, 2006: 12).

“*Halk Kimdir*” başlıklı makalesinde halkı “en azından meslek, veya din gibi ortak bir faktörü paylaşan herhangi bir insan grubu” olarak tanımlayan ve bu grubun kendisine ait olduğunu kabul ettiği bazı geleneklere sahip olduğunu (Dundes, 2003: 10.) bilgisini veren Alan Dundes; Utley’in “sözlü olarak aktarılan edebiyat” (Utley, 2005: 21) şeklinde tanımladığı folklor için uzunca bir liste vererek tüm bu malzemeler ile bunların açıklamasını yapar (Dundes, 2005: 19-20). Bu tanımlardan hareketle ortak bir amaç için bir araya gelen ve diğer mesleklere nazaran kesintisiz daha uzun süre birlikte yaşayan askerleri halk; folklorun bir parçası olan halk dilinde kullanılan jargonu da folklorik malzeme olarak kabul edebilir ve bu amaçla askerlik jargonu gibi halkbilimsel bir çalışma da yapılabilir. Konuyla ilgili Filiz Bingölçe’nin, er ve erbaşın ürettiği dil ve ritüellerin yanı sıra askerî okul öğrencilerinin argosu ile profesyonel asker jargonuna karışık olarak yer verdiği *Askerlik Argosu Sözlüğü* adlı bir çalışması (Bingölçe, 2005) ve bu çalışmayı esas alan Gökhan Tunç’un *Askerliğe İlişkin Argo İfadelerdeki Metaforik Yapı* başlıklı, akrabalık (dede, torun vb.), ölüm (mezar, kabir vb.) gibi metaforları incelediği bir makalesi bulunmaktadır (Tunç, 2008: 105-108). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından 2-3 Aralık 1999’da düzenlenen “Argo” toplantısında sunulan bildirilerden oluşan “Türk Kültüründe Argo” adlı eserdeki, Nesrin Yıldız’ın *Askeri Okul Argosu* başlıklı çalışmasında (Yıldız, 2002) ise, Tuzla Deniz Harp

Okulu öğrencilerinden derlenen 95 söz kullanılmıştır (Arslan, 2004: 313).

Türk toplumunda peygamber ocağı sayılan askere gitmek, hem mukaddes bir vazife hem de vatanî bir borçtur. Halk bu vazifeyi yerine getirmeyi bir zorunluluk olarak görmez ve bu sebeple asker uğurlama törenleri, asker düğünleri, kına yakma ritüelleri gibi gelenekleri sürdürür. Askerlikte gazilik, şehitlik gibi dinî makamların bulunması, silah arkadaşlığının uzun yıllar devam etmesi ve askerlik sonrası anlatılar, toplumun askerliğe bakışını belli eder niteliktedir. Halk tabiri ile “adam” olmanın gereği olan askerlik, bu yönüyle işlevsel olarak son derece önemsenmektedir. Askerliği Türk toplumundaki diğer erginlenme dönemlerinden ayıran en önemli özelliği ise, birey hayatında bir kırılma meydana getirmiş olmasıdır. Toplumdan tamamen soyutlanmış, emir komuta zinciri içerisinde geçen bir süre, her türlü kişisel ihtiyacını, önceden belirlenmiş zaman dilimleri içerisinde gerçekleştirme gibi onlarca özelliği ile sivil hayattan soyutlanan bireyin hayatında derin izler bırakır (Mormenekşe, 2007: 56) ve belki de bu sayede, askerler kendi aralarında farklı bir kültür, farklı bir dil oluşturma yoluna giderler. Kullanıcı grubun tamamen erkeklerden oluşması, yani hemcinsler arasında kullanılmasıysa bu dilin rahatça konuşulmasına ve hızlı yayılmasına yol açmıştır.²

2. Veri

Askerlikte kullanılan jargona dair söz konusu malzeme, askerlik çağına gelmiş ve devletin askerî kurumlarının belirlediği sisteme göre Türkiye’nin her bölgesinden, **askerlik görevini yaptığım birliğe** vatanî görevini yapmak üzere gelen 20 yaş üstü genç erkeklerden, Aralık 2008-Mayıs 2009 ayları ara-

sında derlenmiştir. Üniversite mezunu kısa dönem askerler ayrı tutulduğunda, ilgili bölgedeki askerlerden çoğunun ilköğretim mezunu olduğu, çok azının liseyi bitirdiği, bir o kadarının da Türkçe okuma-yazmayı bilmediği gözlemlenmiştir; okuma-yazma bilmeyenlerle konuşunca Türkçeyi yalnızca konuşan ve okuyup yazamayan askerlerin tamamının Türkiye coğrafyasının doğusunda kalan Van, Ağrı, Diyarbakır gibi vilayetlerden olduğu bilgisi edinilmiştir.

Birlikteki askerlerin, diğer askerî birliklerdeki gibi, kendi aralarında iletişim kurarken kullandıkları ayrı bir dil olduğu, böylelikle de bir askerî jargon oluşturdukları gözlenmiştir. Özellikle askerler arasındaki kıdem belirlenici olduğu bu dil, askerler arası vazifeler hakkında da ipucu verir niteliktedir. Söz gelimi askerler arasında kullanılan “hoca” hitabı, üniversite mezunu, kısa dönem askerleri; “mehtap” kelimesi izne gidilecek günü, “şafak” kelimesi de terhis olunacak günü karşılamaktadır.

Bir asker diğerine “torun” ifadesiyle sesleniyorsa, bu ifade seslenen kişinin seslendiği kişiden iki dönem önce askerliğe başladığını bildirir. Bir asker için başka asker için “albay” unvanını kullanması, bahsedilen askerın askere geç yaşta gelmesini ya da kendini üst rütbeli komutanların yerine koyarak kibirli davranmasını ifade eder. Eğer iki askerın diyalogunda “sana yedi gün borum var” gibi bir cümle geçmişse, cümleyi kuran askerın diğerinden yedi gün önce terhis olacağı anlaşılmalıdır. Bir asker, arkadaşlarına “şafak doğan güneş” ifadesini kullanırsa, bu ifade o askerın ertesi gün terhis olacağı anlamına gelir.

Örneklerde de görüldüğü gibi askerlerin kendi aralarında kullandıkları “albay, hoca, mehtap, torun” gibi kelimeler ile “ana yedi gün borum var.”, “şafak doğan güneş” gibi ifadeler; ancak

bu ifadelerin genel dilden farklı olarak kastettikleri anlam bilinirse anlaşılır olabilmektedir. Benzetme, mecaz gibi türlü sanatların da yardımıyla yeni bir anlam kazanan bu ifadeler, askerî birlik gibi belirli bir alanda kullanıldığı için bir askerlik jargonu oluşmasını sağlamıştır.

Türkiye’de askerlik vazifesini yapmış olan hemen herkesin askerliği süresince kullanımına şahit olduğu bir özellik taşıyan bu jargon; askerî birliklere (*kara, deniz, hava, jandarma vb.*) ve bu birliklerin sınıflarına (*piyade, komando, muhabere, istihkam vb.*) göre temelde ortak olmak kaydıyla kısmen farklı söz varlıklarına da sahip olabilmektedir. Bu bakımdan çalışmada Filiz Bingölçer’in *Asker Argosu Sözlüğü* ile karşılaştırmalar da yapılmış³, böylelikle de farklılıkların görülerek askerlik jargonunun söz varlığına dair verilerin sunulması amaçlanmıştır.

Derlenen malzeme “kelimeler” ve “kalıp cümleler” olmak üzere iki ana başlıkta; “kelimeler” bölümü de “isimler” ve “fiiller” alt başlıklarında incelenmiştir. Buradaki kelimeler kavram veya eylem olarak geçmekte ve her şekilde kullanılabilirken, kalıp cümleler yalnızca muhatabına yönelik bir niyet dahilinde, diyalog içinde kullanılabilirler.

2.1. Kelimeler

2.1.1. İsimler

acemi*: Askerlik vazifesine yeni başlamış kimse.

alaycı: Alaydaki sorumlu en üst rütbeli komutan.

albay: İlerlemiş yaşta askere giden veya kendisini üst rütbeli komutan zanneden asker.

alçak sürünme: Yere iyice yapışarak ilerleme.

alt devre / alt tertip: Diğerlerine göre, askerliğe sonra başlayan asker.

arazi: Yorucu işlerden kurtulmak için, bir bahaneyle iş ortamından uzaklaşma.

arıza: Sorun, aksaklık; çalışma.

arpacık: Tüfeğin uç kısmı.

astek: Astteğmenin kısaltılmışı.

baba: Askere iyi davranan komutan.

bacanak: Özellikle asteğmenlerin birbirlerine yönelik kullandıkları hitap sözü.

badi: İyi arkadaş olan askerler; ranzada altlı üstlü yatanlar.

baston: Askerliğe yeni başlayan terptilerin, üst tertiplere göre durumu.

bedelli: Askerliği paralı yapan asker.

bilet: Askerliğe yeni başlayan terptilerin, üst tertiplere göre durumu.

bitli piyade: Piyade birliğindeki askerlerin, bakım yönünden zayıf olduklarını belirtir.

boru: Herhangi iki askerin, terhis oldukları tarihler arasındaki süre.

bölükçü: Bölükteki sorumlu en üst rütbeli komutan.

cart curt: Üst tertiplerin bunalınca, kendilerini rahatlatmak için kullandıkları kalıp ifade.

comolokko*: Üst tertiplerin kendilerini motive etmek için kullandıkları kalıp ifade.

coni moni: Üst tertiplerin bunalınca, kendilerini rahatlatmak için kullandıkları kalıp ifade.

çapraz: Nöbetçinin, tüfeğin namlusunu omuz hizasına kaldırıp vücuduyla 45 derecelik bir açı yapması.

çarşı: Askerin hafta sonları izini olup, vaktini askeriye dışında, ancak belli kurallar çerçevesinde serbest geçirmesi.

çift kazık: Çavuş.

çömez: Askerin, kendisinden bir sonraki dönem askere gelen alt devresi.

çuval*: Kısa dönem askerlerin uzun dönem askerlere kullandığı tabir.

çürük: Hastalığından dolayı askerlik görevini yapamayan kimse.

dede: Alt devre askerlerin üst devre askerlere kullandığı tabir.

değişimci*: Nöbetçileri değiştirme görevini yapan onbaşı ya da çavuş.

devrecilik*: Üst devre askerlerin, alt devre askerlere karşı davranışları; alt devre askerlerin de yerine getirmek zorunda oldukları sorumluluklar.

disko: Ceza alan askerlerin gönderildiği disiplin koğuşunun kısaltılmışı.

doğan güneş: Askerlik vazifesinin dolduğu, terhis olunan gün.

eğitim zaiyatı: Eğitimde ya da tatbikatta kazara zarar görmek, yaralanmak ya da ölmek.

etek tıraşı: Cinsel organ bölgesinin tıraşı.

firari: Askere gitmekten veya girdince askeriye kaçan.

fosil: Aynı tertip askerlerde B grubu askerlerin, A grubu askerlere göre durumu.⁴

galoş*: Uzun dönem askerlerin kısa dönem askerlere kullandıkları ifade.⁵

garnizoncu*: Garnizonda sorumlu en üst rütbeli komutan.

gazino: Askerin yeme içme ihtiyaçlarını karşılamak üzere düzenlenen basit mekan.

gepci*: Günlük eğitim programını yazan asker.

haberci*: Komutanın emir eri.

hoca: Kısa dönem asker.

hür general: Terhis olmuş asker.

ızdırap çavuş*: Sorumluluğundaki askerlere iş çıkaran çavuş.

ızdırap: Komutanın, emrindekilere veya üst devre askerin, alt devrelerine iş çıkarması.

içtima*: Genelde sabah, öğlen, akşam ve yatmadan önce alınan yoklama.

istirahat*: Eğitime ya da işe dinlenme maksatlı ara verme; rahatsızlıktan dolayı dinlenme: sakal istirahati, terlik istirahati, yatak istirahati...

jiletçi: Kendini jiletle keserek vücuduna zarar veren psikolojik yönden rahatsız kimse.

kafa izni: Komutanların inisiyati-finde askere verilen dinlenme izni.

kahraman Mehmetçik: Askerleri motive etmek için komutanlar tarafından kullanılan ifade.

kamil: Saf asker.

kazan yoklaması: İçtima zamanlarında yapılan yoklama.

KD*: Kısa dönem askerin kısaltılmışı.

kebab: Askerliğin rahat şartlarda yapılması.

keleş: Kalaşnikof tüfeklerin kısaltılmışı.

kep altı: En üst devre askerlerin bir altındaki devre. Kısa süre sonra en üst devre olmayı bekleyenler.

kırık*: Verilen vazifeyi yapamayan, sorun çıkaran askerler.

kısa dönem: Yedek subay adaylarından 6 aylık döneme ayrılan askerler.

kısa künye*: Askerin kendini takdim ederken yalnızca isim, soyisim ve memleket söylemesi.

kolluk: Çavuşların sırayla tuttuğu bir gün süren bölük nöbeti.

kral tertip: Askerin kendine ve tertiplerine yakıştırdığı ifade.

kurşun asker: Beceriksiz, ufak tefek asker.

künye*: Askerin boynuna astığı, kimlik bilgilerinin bulunduğu metal levha; askerin isim, soyisim, memleket, görev ve birliğini sayarak kendini takdim ettiği uzun ifade.

marş marş*: Askere verilen “koş” karşılığında komut.

marş*: Askere verilen “yürü” karşılığında komut.

Mehmet Bey: “Mehmetçik” kavramına gönderme yaparak uzun dönemlerin kısa dönemlere kullandıkları ifade.

mehtap: Askerin izne gideceği güne kalan süre.

mezar taşı: Askerliğe yeni başlayan tertiplerin, üst tertiplere göre durumu.

mıntıka: Çoğunlukla sabah olmak üzere, her boşlukta yaptırılabilen ve genelde alt devre askerlerin sorumluluğundaki temizlik işleri.

naylon*: Uzun dönem askerlerin kısa dönemlere kullandıkları ifade.

nöbet değişimi: Çavuş veya onbaşlıların nöbetçileri değiştirmesi.

ördek yürüyüşü: Ceza olarak yaptırılan, ayak bileklerini tutarak yürüme.

parke: Asker kıyafeti, parka.

Patagonya ordusu: Disiplinsiz askerlere komutanlarca söylenir.

pembe teskere: Homoseksüellere verilen belge.

pırpır: Astsubaylarda rütbe işareti.

piton*: Nöbet yerindeki butonun asker jargonunda aldığı biçim.

posta: Komutanın emir eri.

poşet: Uzun dönem askerlerin kısa dönemlere kullandıkları ifade.

rütbeli: Subay ve uzman çavuşları kapsayan tabir.

sıracılık: Alt devre askerlerin, kendi alt devreleri gelene kadar yapmak zorunda oldukları sorumluluklar.

sote: İşten ya da eğitimden kaçmak için gizlenen yer.

sünger*: Sucuk, salam, yumurta gibi malzemelerden yapılan omlet türünden yiyecek.

şafak kağıdı*: Askerlik günlerinin çizelge haline getirildiği karton kağıt.

şafak: Terhise kalan süre.

taburcu: Taburdaki sorumlu en üst rütbeli komutan.

tertip / devre: Aynı dönemde askerlik yapanlar.

tertipçilik: Aynı tertipten olanların birbirini tutup desteklemesi.

toprağım: Hemşehri olan askerlerin birbirine yönelik hitap tarzı.

torun tombalak: Üst devre askerlerin alt devre askerler için kullandığı ikileme.

torun: Üst devre askerlerin alt devrelere kullandığı tabir.

tugaycı: Tugaydaki sorumlu en üst rütbeli komutan.

uzun dönem*: 15 ay askerlik yapanlar.

uzun künye*: Askerin kendini takdim ederken, gerekli tüm bilgileri söylemesi.

üst devre* / üst tertip: Bir askerın kendisinden sonra askerliğe başlayanlara karşı durumu.

yatış*: Askerin boş durduğu veya eğlenceli ve kolay işler yaptığı zaman dilimi.

yazıcı: Askerlikteki resmi işleri yapan, eğitilmiş asker.

yumurtacı: Jandarma sınıfındaki askerlere kullanılan kelime.⁶

yürüyüş kararı: Eğitimde yürürken ya da koşarken, ritimli söylenen sloganlar.

2.1.2. Fiiller

albay olarak askere gitmek: Geçkin yaşta askere gitmek.

arazi olmak: Yorucu işlerden kurtulmak amacıyla, iş ortamından uzaklaşmak.

araziye uymak: Her askerın yaptığı işi yapmak, farklı davranmamak.

askerliği g.tten yemek: Askerliğini rahat şartlarda yapmak.

askerliği yakmak: Ceza olarak

askerlik görevini yapmaya, baştan başlamak.

ayık olmak*: Uyanık ve tedbirli olmak.

bot bağlamak*: Askerliğe başlandığını anlatan fiil.

çakara gitmek*: Yaptığı bir hatadan ötürü askerın azar işitmesi, ceza alması.

çapraza gitmek: Nöbet tutmaya gitmek.

çarpılmak: Askerın bir yasağı çiğnerken komutana yakalanması.

çarşıya çıkmak*: Askerın haftalık iznini kullanması.

çarşığı ki(li)tleme: Hatalı askere haftalık izne çıkmama cezası vermek.

çürüğe ayrılmak: Rahatsızlığından ötürü, askerlik görevini yapamaz olmak.

dağıtımaya gitmek: Acemilik devresini bitirince izne gitmek.

değişim atmak: Çavuş ya da onbaşının nöbetçileri değiştirmesi.

gevşemek*: Askerın dağılıp düzensiz davranışlarda bulunması.

ıslatmak: Terhisine 100 günü kalan askerleri kutlamak amacıyla diğer askerlerin onları ıslatması.

ızdırap olmak: Komutanın veya üst devrelerin, diğerlerine iş çıkarması.

ıçtima almak*: Komutanın ıçtimada bölük nöbetçi çavuşundan yoklamayı alması.

ıçtima bağlamak*: Bölük nöbetçi çavuşunun ıçtimada yoklama kağıdı hazırlaması.

ıçtimadan düşmek*: Bölük nöbetçi çavuşunun, ıçtimada bulunmayan asker veya komutanları yoklamada belirtmesi.

ıçtimayı çıkarmak*: Bölük nöbetçi çavuşunun ıçtimayı bağlaması.

istikamet vermek*: Komutanın düzensiz askerlere verdiği sağa sola koşturma eylemi.

istikamet yemek*: Düzensiz askerlerin, komutanın verdiği emirle sağa sola koşturması.

kamyon devirmek: Geceleyin, farkında olmadan cinsel boşalma olması.

kapak atmak*: Askerin, daha rahat görev yapmak üzere, yeni yerinde göreve başlaması.

ki(li)tleme*: Geç vakitte olan nöbetin veya zor vazifenin başka askere verilmesi.

künye saymak*: Komutanla konuşan askerin, öncelikle kendini tanıtması.

nöbet ağacı olmak*: Nöbetteki askerin, nöbeti devralmaya geç gelen askere karşı durumu.

nöbet takmak: Nöbete gitmesi gerekirken, bunu gerçekleştiremeyen askerin durumu.

nöbetten düşmek: Terhisi yaklaşan askerlere nöbet görevi yazılmaması.

of çekmek*: Terhisine çok zaman olan veya az kalmasına rağmen bunalan askerlere destek olmak amacıyla, diğer askerlerce yapılan toplu motive eylemi.

paraf atmak*: Nöbete gitmesi gereken askerin yerine, başka askerin gönderilmesi için yapılan değişiklik.

paraf attırmak*: Komutanlara, nöbete gitmesi gereken askerin yerine, başka askerin gönderilmesi için değişiklik yaptırmak.

sayı göndermek*: İçtimadaki askerin sayısını tespit amacıyla, flamayı tutan askerin sayma işlemini başlatması.

sivilleri çekmek: Üniforma dışında kıyafet giymek.

şafağı yetmemek: Alt devre askerlere kullanılır.

şafak atmak: Yazı yazılabilecek her yere, terhise kalan gün sayısını yazmak.

şafak saymak: Askerin, terhis gününü geriye doğru sayması.

şekil yapmak: Eğitimde veya denetlemede başarılı askerler için söylenir.

t.şak basmak: Terhisi yaklaşan veya sorumluluk üstlenen askerin, diğerleri arasında kibirlenmesi.

tekmil almak*: Komutanın askerden, verdiği emre dair bilgi alması.

tekmil vermek*: Askerin komutanı, verilen emre dair, künye okuyup bilgilendirmesi.

yardırmak*: Zamanın çoğunu spor ve eğitim yaparak geçirmek.

yavşamak*: Askerin bir başarıdan ötürü kibirlenip, o andan sonra ciddiyetsiz davranışlar sergilemesi.

yer değiştirmek: Eşyanın, başkalarınınca alınması.

yürüyüş kararı saymak*: Yürüyüşte her sol adıma bir kelime veya hece gelecek şekilde, marş veya sloganların söylenmesi.

yürüyüş kararı saymak, komando*: Yürüyüşte kelime veya heceleri iki sol adımda bir denk gelecek şekilde, marş veya sloganların söylenmesi.

yüzden düşmek: Terhis gününe 100 günden az kalması.

2.2. Kalıp Cümleler

Adam mı öldürdün?*: Terhis gününe çok zaman olan askerlere şaşkınlıkla söylenir.

Aferin bölük!: Komutanların yürüyüşte slogan söyleyen askerleri yönlendirdiği komutlardandır.

Asker misin, soytarı mı?: Kurallara uymayan askerlere, komutanlarca söylenir.

Askerliğin çok.: Üst devrelerin alt devrelere "Benim askerliğim az kaldı, sen yapmalısın." anlamında söylediği ifade.

Askerliğin mi bitti?: Boş duran veya emre uymayan askerlere denir.

Aylardan temmuz/günlerden cuma/Saat dokuzda/çıktı çatışma/İndik mevziye/mevzi karanlık/pusu değil bu/sanki mezarlık/ana bilmeyiz/baba bilmeyiz/bu vatan için/dağdan inmeyiz/kahpe pekaka/dinle bu marşı/işte geliyor/askerin şahı.*: Eğitimde veya yürüyüşte söylenen sloganlardandır.

Baba yatar, şafak atar.*: Günün sonunda askerlikten bir gün daha gittiğini belirtmek isteyen askerin kurduğu cümle.

Bahane g.t gibidir, herkeste bulunur.: Bir işi yapamayan askerin mazeretine kızan diğer askerlerin veya rütbelilerin kurduğu cümle.

Başçavuşun beygiri mi osuru-yor?: Emrin dinlenmediğini belirtmek için söylenir.

Ben mi?*:: Üst devrelerin alt devrelere “Benim askerliğim az kaldı, sen yapmalısın.” anlamında söylediği ifade.

Benimle mi bot bağladın?*:: Üst devre askerlerin, alt devrelere “herkes yerini bilmeli” söylediği tepki belirten cümle.

Borum var.*: Askerler arasında “senden önce askerliği bitireceğim” anlamında kullanılan cümle.

Bu askerlik bitmez.: Terhise uzun zaman olduğunu bildirmek için kullanılır.

Bu kepin üstüne kep var mı?: En erken terhis olacak askerin, diğerlerine karşı kurduğu kendini motive edici cümle.

Çayda dem, askerde kıdem.: Askerlikteki devreciliğin önemini vurgulayan sözdür.

Daha çok göreceksin!: Alt devre askerlere bir yer gösterilerek sorulan “Görüyor musun?” sorusuna alınan “Evet” cevabından sonra moral bozmak amacıyla “Daha çok göreceksin?” denir ve bu tüm askerlere yapılır.

Dur/dinle/kim geliyor/kim geliyor/birinci bölük/aslanlar/hey/kaplanlar/hey/canavarlar/hey/ hey/hey/: Bölüğün yürüyüş kararında “Hangi bölük?” veya “Kim geliyor?” komutlarına cevaben söylediği slogan.

Eğitimde merhamet/vatana ihanet.: Eğitimde veya yürüyüşte söylenen sloganlardandır.

Eşeğin am.na şelaleyi kurdu-nuz.*: Disiplinsiz ve ciddiyetsiz davrananlara söylenir.

G.tün başın oynamasın!: Ciddiyetsiz ve disiplinsiz askerlere söylenir.

Gazanız mübarek olsun.: Denetlemede, tatbikatta veya operasyonda başarılar dilemek için kullanılır.

Hangi bölük?*:: Komutanların yürüyüşte slogan söyleyen askerleri yönlendirdiği komutlardandır.

Hedef/göster/kelle/iste.*: Eğitimde veya yürüyüşte söylenen sloganlardandır.

Her şey vatan için...: Eğitimde veya yürüyüşte söylenen sloganlardandır.

Her/Türk/asker/doğar.: Eğitimde veya yürüyüşte söylenen sloganlardandır.

Kasatura numaran mı? *: Terhis gününe çok zaman olan askerlere şaşkınlıkla söylenir.

Kep gitti, g.t gitti: Şapkasını kaybeden veya şapkası alınan askerlere kullanılır. Şapkanın olmaması disiplin cezası gerektirir.

Kim geliyor?: Komutanların yürüyüşte slogan söyleyen askerleri yönlendirdiği komutlardandır.

Kiremitten baca olmaz/Jandar-madan koca olmaz/Alacaksan piyade al/Güm güm vurur hiç yorulmaz: Piyade askerlerini motive etmek amacıyla söylenen sloganlardandır.

Kolluk bende kıllık bende.: Nö-

betçi çavuşun disiplinsiz askerlere kurduğu “Dediklerime uymak zorundasınız.” anlamındaki cümle.

Mehtap diye kızım olacağına, şafak diye oğlum olsun.: İzin kullanmadan erken terhis olmak isteyen askerlerce söylenir.

Ne/mutlu/Türk’üm/diyene.: Eğitimde veya yürüyüşte söylenen sloganlardandır.

Ses kes şafak dinle!: Üst devrelerin durumundan memnuniyetini hatırlatmak amacıyla diğerlerine yönelik kurduğu cümle.

birlikten kalktı tren, memlekette yaptı fren, üst devremin/tertibimin şafağı 6, bunu duyup da alkışlamayan(ya da vurmayan), ya ibn.dir, ya da g.tveren.: Terhis günü yaklaşan askerlere alt devrelerden veya tertiplerinden birinin oradaki herkesi ayağa kaldırarak “selam dur” vaziyetinde okuduğu sonra da tebrik için alkışlama veya vurma eylemlerinden birinin yapıldığı ritüel.

Şafak battı.: Günün sonunda askerlikten bir gün daha gittiğini belirtmek isteyen askerin kurduğu cümle.

Şafak çıldırdı.: Terhis gününe hızla yaklaşıldığını anlatan cümle.

Şafak demiş(olmuş) conı moni/Şafak demiş(olmuş) comolokko/Şafak demiş(olmuş) cart curt: Terhisi yaklaşan askerlerin durumunu anlatan ifadeler.

Şafak geri tepti.: Cezasından dolayı, terhis günü gecikecek askerin, kalan gününün arttığını belirten cümle.

Şafak havada.: “Şafak kaç?” sorusunun gün içinde verilen cevabı.

Şafak kaç?: Terhis gününe kaç gün kaldığını öğrenmek amacıyla askere sorulan soru.

Şafak karanlık.: Aldığı cezadan ötürü terhis günü ertelenen veya alt dev-

re olan askerlerin, terhise uzun zaman kaldığını anlatan ifadesi.

Şafak sıkıştırıyor.: Terhis günü yaklaşan ve heyecanından biraz kızgın ve öfkeli olan askerlere söylenen cümle.

Torun! Seninle aramızdaki tek sorun, sana olan borum!: Üst devrelerin eğlenmek ve alt devreleri kızdırmak için kurdukları cümle.

Var mı?: “Bu kepin üstüne kep var mı?” kalıp sözünün kısaltılmışı.

Vatan/sana/canım/feda: Eğitimde veya yürüyüşte söylenen sloganlardandır.

Zoruna gidenin borusuna gitsin.: Söylenenleri yapmakta zorlanana karşı üst devrelerce söylenir.

Zoruna gitmesin.: Üst devrelerin alt devrelere karşı söylediği “herkes yerini bilmeli” anlamındaki tepki sözü.

Zoruna mı gitti?: Üst devrelerin alt devre askerlere karşı söylediği, kızdırmak ve öfkelenmek amaçlı söz.

3. Sonuç

Açık alanda, sosyal hayatını serbestçe yaşayan, sözlü ürünlerini yaşatıp yazıya geçirerek kalıcı hâle getiren halkın; kapalı ve sınırlı alanlarda kalınca, sözlü ürünlerini hafızalarda saklı tuttuğu ve dilden dile dolaştırarak yaşattığı söylenebilir. Şöyle ki gerek köy, kasaba; gerekse kent gibi açık ve serbest alanlarda yaşayan halkın kültür faaliyetleri hem halkın kendisi tarafından ilgi görmekte, hem de kurum ve kuruluşlarca desteklenmektedir. Buna karşılık, esir kampları, hapishaneler, yatılı okullar, askeriye gibi sınırları ve kuralları olan ve koğuş gibi kapalı mekânlarda yaşayan gruplar; kendi gizli kültürünü ve kendi gizli dilini oluşturmaktadır.

Bir dilin söz varlığını kullanarak, onlara farklı anlamlar yüklenmesiyle oluşan, bir gruba özgü şifreli dillere jar-

gon adı verilmektedir. Türkçede doktorlar, taksiciler, öğretmenler, futbolcular vb. birçok iş ve meslek dalında; bu işi yapanlarca kullanılan şifreli diller bulunmaktadır. Diğer mesleklere nazaran, hayli fazla mensubu bulunan ve her erkeğin ömrünün belli bir diliminde yapmakla mükellef olduğu askerlik mesleği söz konusu olunca, bu mesleğin bir jargonunun oluşması da kaçınılmazdır.

Birlikten elde edilen veriler, askerlik yapmaya gelenlerin kendi aralarındaki iletişimi sağlamak amacıyla bir jargon oluşturduğunu göstermektedir. Devrecilik-sıracılık sistemlerinin, üst devre-alt devre kavramlarının oluşması da askerlerin tamamının katılımıyla kendi sistemlerini kurmaya çalışmanın ürünüdür ve bu sistem alt devrelerce geleceğe taşınır.

Türkçenin askerlik jargonunu tespit etmek için derlenen verilerden edinilen bilgilere ve diğer kaynaklarla yapılan karşılaştırmalara göre şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Askerlerin grup içerisinde bazı kodlamalarla iletişim kurdukları, ancak bunu askerlik görevi bitene kadar kullandıkları askerî jargon, tamamen erkeklerin olduğu bir gruba özgü olduğu için, kolayca yayılmakta, kullanılmakta ve gelişebilmektedir.

Argonun şehirde ya da taşrada türetilmiş olmasının, bir halk ürünü olduğu gerçeğini değiştirmeyeceği (Terzioğlu, 2006: 103) görüşünden hareketle askerî bir birlikte kullanılan bir argonun da halkın ürünü olarak değerlendirilmesi gerekir. Öyle ki, Türkiye Türkçesinin bölgelere göre değişen ağızları ve söz varlığı olduğu gibi, askerlik jargonunun da birliklere göre değişen söz varlıkları bulunmaktadır. Aşağıdaki kullanımlar bu durumu örneklemektedir:

Askerlik Argosu Sözlüğü'ndeki Biçim	Birlikten Derlenen Biçim
<i>arabayı devirmek</i>	<i>kamyon devirmek</i>
<i>firarist</i>	<i>firari</i>
<i>aslan Mehmetçik</i>	<i>kahraman Mehmetçik</i>
<i>Mazeret kış gibidir, herkeste bir tane bulunur.</i>	<i>Bahane g.t gibidir, o da herkeste bulunur.</i>
<i>Başçavuşun eşeği mi osuruyor?</i>	<i>Başçavuşun beygiri mi osuruyor?</i>

Söz varlığı akrabalık isimleri, hayata dair kavramlar, kısaltmalar, ikilemeler, tamlamalar, mecazlar ve benzetmelerden oluşan askerî jargon çoğunlukla, orada diğer askerlere nazaran baskın ve sözü geçer grup olan üst devre askerlerin kullanımında olup devrecilik-sıracılık sistemleri tarafından beslenmektedir.

Veri kısmında kelimelerin yanındaki “*” işareti, Filiz Bingölçe'nin *Askerlik Argosu Sözlüğü*'nde yer almayan; fakat **askerlik görevini yaptığım birliğe özgü** askerlik jargonunda bulunan kullanımları göstermektedir. Buna göre *acemi, comolokko, çuval, değişimci, devrecilik, galoş, garnizoncu, gepçi, haberci, istirahat, naylon, sünger, yatış* gibi isimler; *ayık olmak, bot bağlamak, çakara gitmek, gevşemek, kapak atmak, of çekmek, sayı göndermek, yardırmak, yavaşlamak* gibi fiiller ve “*Adam mı öldürdün?*”, “*Ben mi?*”, “*Borum var.*”, “*Ses kes, şafak dinle.*” gibi kalıp sözler askerlik jargonuna **birliğin** katkısı olarak gösterilebilir.

Askerî jargona göre devrecilik-sıracılık sisteminde *üst devre, dede, çömez, fosil, torun, bilet, baston, mezar taşı* ve *alt devre* kavramları bulunmaktadır.

Bir dönemde beş devrenin birbirini gördüğü bilgisinden yola çıkarak devrecilik-sıracılık sistemi kavramlarının kullanımı şu şekilde gösterilebilir:

Devre	Kullanılan Sözcükler
1987/4	<i>üst devre, dede</i>
1988/1	<i>üst devre, kep altı, dede, çömez, alt devre</i>
1988/2	<i>üst devre, dede, çömez, torun, alt devre</i>
1988/3	<i>üst devre, çömez, torun, alt devre</i>
1988/4	<i>çömez, torun, bilet, baston, mezar taşı, alt devre</i>

Verilere göre her asker, konumu dikkate alındığında üst devre ve alt devre olabilmektedir.

Askerlik jargonunda yer alan kimi ifadelerin diğer meslek jargonlarında da ortak olduğu görülmektedir. Bektâşî jargonunda geçen *baba, çömez, dede* (Özcan, 2004) ve doktor jargonunda geçen *posta* (Metin, 2006: 36) kelimeleri askerlik jargonunda da benzer işlevde kullanılmaktadır.

Askerlik jargonunda yer alan *ki(li) tlemek, kapak atmak* gibi bazı ifadelere genel argoda da rastlanabilmektedir. Buna dayanarak genel argodan askerî jargona, askerî jargondan da genel argoya geçişler olduğu söylenebilir.

Askerî jargonda *astek, disko, KD, keleş* gibi kısaltmaların, *cart curt, conimonî, torun tombalak* gibi ikilemelerin ve *alt devre, bitli piyade, doğan güneş, hür general, ızdırap çavuş, kep altı, mezar taşı, üst devre* gibi tamlamaların bulunması; bu dilin uzun süreden beri kullanıldığının kanıtı niteliğindedir.

Rappaport'un ritüel için yaptığı "yazıya geçmemiş, hiç değişmeyen ifa-

delerin ve belirli şekildeki hareketlerin kesin sıralarla oyuncular tarafından ortaya konulması" (Rappaport, 2003: 396) açıklamadan hareketle askerî jargonda yer alan *ıslatmak, ses kes şafak dinle, birlikten kalktı tren...* gibi bazı ifadelerin askerî ritüelleri oluşturduğu da söylenebilir.

Türkçenin askerlik jargonuna dair yaptığımız, sınırlı bir alandan derlenerek işlenen malzeme, elbette ki bu jargonun tam tespiti için yeterli değildir. Ancak, buna benzer çalışmaların artmasıyla askerlik jargonuna dair kapsamlı çalışmalar ortaya çıkabilecektir. Bu çalışmada özetle, kapalı ve sınırlı bir bölge olan askeriyede toplumdaki tamamen soyutlanmış olarak geçen sürede, her türlü kişisel ihtiyacı önceden belirlenmiş zaman dilimlerinde gerçekleştiren askerlerin kendi aralarındaki gizli iletişimi kurmak amacıyla bir jargon oluşturduğu, fakat askerlik görevi bittikten sonra askerlerin bu jargonu kullanmadığı, bu jargonun kendi yöntemleriyle oluşan bir söz varlığının bulunduğu ve bu söz varlığının da birliklere göre değişiklik gösterebildiği tespit edilmiştir.

NOTLAR

- 1 Bu çalışma bir askerî birlikten derlenen verilerle oluşturulduğu için, bir askerî okuldan derlenen çalışmalardan farklılık arz etmektedir. Askeriyenin bir güvenlik kurumu olması, ilgili kurumun ismini zikretmemizin doğru olmadığını düşündürmektedir. Ancak, askerlerin bir topluluk ve bu çalışmada kullanılan malzemenin de askerler arası (emir komuta zinciri dışındaki) iletişime özgü olması böyle bir çalışmanın kaleme alınmasını sağlamıştır.
- 2 Vatani görevimi yaptığım birlikte bulunduğum ortam bu dile şahit olmamı mümkün kılmıştır. İlgimi çeken bu dile dair askerlik sürem boyunca derleyici notlar aldım, nihayetinde de malzemeyi değerlendirerek, bilim dünyasının istifadesine sunmak istedim. Bu çalışmada kullanılan malzemenin bir kısmı, askerlik vazifesini yapmayan bir okuyucuya her ne kadar tuhaf ve anlaşılmasa gelse de; çalışma, bu vazifeyi icra eden hemen hemen herkesin zihninde bir hatıra canlandıracağı düşünüldüğü değerlendirilmelidir.